

Черпаха Р. Е.,

старший викладач кафедри "Безпека праці та навколишнього середовища"
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний
інститут"

(м. Харків, Україна)

Білецький С. В.

кандидат технічних наук, старший
науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри "Безпека праці та
навколишнього середовища"
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний
інститут"

(м. Харків, Україна)

Рудаков С. В.

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри державного нагляду у
сфері пожежної та техногенної
безпеки,
Національний університет цивільного
захисту України

(м. Харків, Україна)

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БАЗОВОЇ
ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ
АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**

У контексті триваючої збройної агресії російської федерації проти України особливої актуальності набуває питання забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань, створених відповідно до чинного законодавства, а також спеціальних правоохоронних органів достатньою кількістю підготовлених до служби громадян. Така підготовка є необхідною для реалізації конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, проходження служби у військовому резерві, виконання завдань у складі сил оборони та участі у бойових діях.

Водночас важливо створити умови для усвідомленого вибору громадянами військової професії, що передбачає здобуття відповідних знань, навичок і компетентностей, необхідних як у мирний час, так і в умовах воєнного стану. Це також сприяє подальшій професійній самореалізації та інтеграції військової підготовки в загальну систему освіти.

Базова загальновійськова підготовка (далі — БЗВП) здійснюється в закладах вищої освіти всіх форм власності, вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах ЗВО, навчальних центрах Збройних Сил України, інших військових формуваннях, правоохоронних органах спеціального призначення, Державній спеціальній службі транспорту, а також у закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських [1; ст. 10¹].

Програма БЗВП розроблена з урахуванням сучасних безпекових викликів та адаптована до досвіду провідних європейських країн — Польщі, Фінляндії, країн Балтії — з метою інтеграції у вітчизняний освітній процес[3].

Ось кілька прикладів європейських практик базової військової підготовки, які були враховані при розробці української програми БЗВП (базової загальновійськової підготовки):

Польща має розгалужену мережу військових навчальних закладів, де готують офіцерів на тактичному, оперативно-тактичному та стратегічному рівнях. Військова освіта інтегрована в загальну систему вищої освіти, відповідає вимогам Болонського процесу. Студенти цивільних університетів можуть проходити добровільну військову підготовку в рамках програми "Akademia Wojskowa", яка включає теоретичні та практичні заняття[4].

В Фінляндії діє обов'язкова військова служба для чоловіків, яка включає базову підготовку. Студенти можуть відкласти службу до завершення навчання, але мають пройти її після. В університетах існують курси з національної оборони, які можуть бути частиною навчального плану або факультативами.

Країни Балтії (Латвія, Естонія, Литва) активно впроваджують програми резервістської підготовки для студентів. Наприклад, у Литві діє програма "KASP" (Krašto apsaugos savanorių pajėgos) — добровільна служба в силах територіальної оборони. В Естонії студенти можуть проходити військову підготовку в рамках курсів національної оборони, які інтегруються в освітній процес[5].

В багатьох країнах-членах НАТО військова освіта:

інтегрована в цивільні університети через факультативи, магістерські програми, або курси підвищення кваліфікації.

базується на європейській кредитно-трансферній системі (ECTS).

використовує інноваційні методи навчання — симулятори, VR, моделювання бойових ситуацій. [6],

Основною метою БЗВП є формування у громадян України військово-облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь, необхідних для виконання завдань із захисту державного суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України[2; ст. 3].

Для забезпечення ефективності підготовки необхідно дотримуватися низки дидактичних принципів організації навчального процесу:

- Системність і послідовність — передбачає логічну побудову навчального процесу з поступовим ускладненням матеріалу.

- Актуальність змісту — навчання має базуватися на аналізі реального бойового досвіду та впровадженні сучасних тактичних прийомів.
- Інтенсивність і практична спрямованість — максимальне залучення здобувачів освіти до практичних занять.
- Мотивація та самостійність — створення освітнього середовища, що стимулює активну участь та саморозвиток.
- Наочність і моделювання бойових умов — включення елементів фізичного та психологічного навантаження.
- Індивідуалізація та колективність — адаптація навчання до рівня підготовки кожного здобувача з опорою на командну взаємодію.
- Єдність навчання і виховання — формування морально-психологічної стійкості, бойового духу та патріотизму.

Методичними аспектами реалізації програми є організація навчального процесу яка має передбачати:

- Чітке планування занять із визначенням цілей, змісту та методів;
- Постійний моніторинг ефективності навчання та надання методичної підтримки;
- Інтеграцію реального бойового досвіду в освітній процес;
- Дотримання логічної послідовності: від простого до складного, від відомого до нового.

Особливу увагу слід приділяти ознайомленню здобувачів освіти з методами інформаційно-психологічного впливу, які застосовуються противником, а також формуванню навичок розпізнавання та протидії таким загрозам.

БЗВП має реалізовуватися з творчим підходом, що передбачає зацікавлення здобувачів освіти військовою службою, формування мотивації до патріотичного служіння та усвідомлення конституційного обов'язку. Програма передбачає постійне оновлення змісту, впровадження сучасних методик і технологій, спрямованих на формування морально-психологічної готовності до служби, високого рівня патріотизму та відданості українському народові.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#n1713>
2. ПКМУ від 21 червня 2024 р. № 734 «Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2024-%D0%BF#Text>
3. Офіційний сайт. Міністерство оборони України. БЗВП у закладах вищої освіти: що потрібно знати. <https://mod.gov.ua/news/bzvp-u-zakladah-vishhoyi-osviti-shho-potribno-znati>
4. Збірник наукових праць "Військова освіта" <http://znp-vo.nuou.org.ua/index>

5. Науковий журнал «Politicus» <http://www.politicus.od.ua/>
6. Журнал «Україна до НАТО». <https://ukrainetonato.com.ua/>